

Naše malo mesto

Mala Venecija

Naše malo mesto

Autor teksta: Nino Švonja, Arheološki muzej u Splitu

Fotografije: Ante Mula, Tonči Seser i Grafička zbirka Arheološki muzej u Splitu, arhiva TZ Solin, Freepik, YT print, R.E.R.A.

Za nakladnika: Jelena Stupalo, TZ. Grada Solina

Literatura

- D. Božić-Bužančić, *Uloga Vranjica i Vranjičana u kužnoj epidemiji u Splitu godine 1783.-1784.*, Hrvatska obzorja sv. 3, Split 1995, 651-664.
N. Cambi, A. Stipčević-Despotović, *Frane Bulić*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.
P. Čošković, *Ante Jurić*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.
J. Grgić, *Vranjic 20. stoljeća*, Solin 2008.
I. Grubišić, *Vranjički Benzoni*, Tusculum 7, Solin 2014, 125-164.
F. Juras, *Stjepan Bulić*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.
D. Kečkemet, *Prošlost Vranjica*, in: Ž. Bilić (ed.), *Vranjic kroz vjekove*, Split 1984, 13-146.
S. Kovačić, N. Lučić, *Luka Jelić*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.
D. Kušćević, *Freske Jaze Kljakovića u crkvi sv. Martina u Vranjicu*, Hrvatska obzorja 3, Split 2000, 637-646.
S. Lečak, *Ivan Grgić*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.
M. Mikelić, *Priče iz starog Vranjica*, Split 2011.
M. Mikelić, N. Švonja, *Izvori, bunari i česme u Vranjicu*, Tusculum 10, Solin 2017, 133-143.
Z. Mužinić, N. Cambi, *Ivan Bulić*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.
I. Perić, *Eduard Grgić*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.
I. Radić Rossi, *Zaštitno arheološko istraživanje u vranjičkome podmorju 2005./2006.*, Tusculum 1, 17-33.
N. Švonja, *Antički spolji u kući Benzon u Vranjicu*, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* 107, Split, 241-289.
R. Vidović, *Stjepan Benzon*, Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje.

Internetski izvori

https://hr.wikipedia.org/wiki/Naše_malo_mesto

Vodič po Vranjicu

Vranjic

- malo mjesto smješteno u krajnjem istočnom dijelu Kaštelskog zaljeva. Sastoji se od većeg poluotoka i otočića spojenih nasipom. Pred stotinjak godina zvan je Mala Venecija zbog svojeg položaja i ljepote koju će nagrditi industrijski razvoj tijekom 20. stoljeća. Danas administrativno pripada gradu Solinu i prema posljednjem popisu stanovništva 2021. godine imao je 1160 stanovnika.

*Naše
malo
mjesto*

D. Iva Sesartić, Arkandeo Rafael

Zbog povoljnog geografskog položaja i mediteranske klime, kao i brojnih izvora pitke vode, Vranjic je naseljen još od prapovijesti. Početkom 21. stoljeća provedena su podvodna arheološka istraživanja koja su dokazala kako je Vranjic bio naseljen još od kasnog brončanog doba. Nešto mlađi dokaz naseljenosti je slučajni pronalazak groba u kojem su pokopane tri osobe (najvjerojatnije otac, majka i dijete) s bogatim brončanim nakitom i nekoliko jantarnih fragmenata koji se koji se datiraju u željezno doba. Tijekom prapovijesti, Vranjic je izgledao drugačije u odnosu na danas jer je razina mora bila 3,5 m niža u odnosu na današnju.

Nešto više arheoloških nalaza potječe iz rimskog razdoblja kada je Vranjic bio dio Salone - glavnog grada rimske provincije Dalmacije. Malobrojna arheološka istraživanja pokazuju kako su se na kopnenom dijelu nalazile ladanjske vile (*vilae rusticae*) bogatih Salonitanaca dok se na „otočiću“ moglo nalaziti manje naselje. Svojom položajem Vranjic je bio dijelom salonitanske luke preko koje su dolazili brojni proizvodi iz cijelog Carstva. Luka je smještena na području današnjeg Vranjičkog blata, južno od Grada. Tijekom izgradnje rezervoara za naftne derivate otkriveni su ostaci lučkog objekta izgrađenog na drvenim šipovima, na koje je zatim nasuto kamenje preko kojega je stavljena žbuka sa sitnim kamenjem i opekom. Na sve to su postavljeni veliki pravilni kameni blokovi. Osim ovog objekta, pronađeni su i ostaci amfora. Lučka postrojenja su se sastojala od operativne obale gdje su brodovi pristajali, skladišta i dizalica za ukrcaj i iskrcaj teških tereta.

Rimska nadgrobna stela s prikazom lađe uzidana u kuću Benzon

Za siguran dolazak do salonitanske luke morali su postojati i svjetionici, a osnovana je i služba *praefectura phariaca* zbog velike gustoće pomorskog prometa unutar Kaštelanskog zaljeva, a koja se spominje na jednom natpisu pronađenom u Saloni.

Osim naselja i ladanjskih vila, u Vranjicu se nalazila i jedna od pet salonitanskih nekropola (tzv. južna) koja je nažalost uništena eksploatacijom lapora (sirovina za cement). U 5. stoljeću je na toj nekropoli podignuta i cemeterijalna grobišna bazilika. Na nju je upućivao toponim Crikvine. I njezini ostaci su također uništeni vađenjem lapora, a danas nam je poznata samo u nacrtu. Padom Salone u 7. stoljeću, Vranjic je dijelio njezinu sudbinu te mu je to za sada prvo poznato uništenje.

Šećući se mjestom u fasadama starih kamenih kuća mogu se vidjeti mnogi spoliji (reupotrijebljeni antički ulomci): nadgrobne stele, ulomci sarkofaga, arhitektonski ulomci itd. Najviše spolija vidi se u fasadama kuće Benzon jugozapadno od crkve i kuće Lalić, zapadno od crkve.

Kompleks kuća obitelji Benzon sa spolijima u fasadi

U srednjem vijeku Vranjic se po prvi puta javlja u povijesnim izvorima. On je tada sigurno dio hrvatskog kraljevskog posjeda. U darovnici hrvatskog kralja Krešimira II. (oko 949. - oko 969.) iz 950. godine, sačuvane u prijepisu iz 14. stoljeća, spominje se poluotok Durana (Vrana) koju kralj daruje devetorici svojih zaslužnih dostojanstvenika. Oni su na tom posjedu sagradili crkvu koju su posvetili sv. Martinu, Blaženoj Djevici Mariji i sv. Stjepanu Papi te su joj darovali brojne zemlje u solinskom polju. Iz razdoblja srednjeg vijeka nema skoro nikakvih arheoloških ostataka. Tijekom već spomenutih podvodnih arheoloških istraživanja, pronađena je srednjovjekovna obala izgrađena od spolija.

Od 1200. godine, Vranjic je u posjedu splitske nadbiskupije. Na koji se način to dogodilo nije sasvim poznato. Ali već 1204. godine Vranjic doživljava novo uništavanje. Tijekom te godine, u sklopu priprema za IV. križarski rat, križari nisu imali dovoljno novca za prijevoz mletačkim lađama. Dogovoreno je kako će prijevoz križari platiti osvajanjem grada Zadra, što su i napravili.

Zadar je bio osvojen, porušen i opljačkan te Zadrani mole splitskog nadbiskupa Bernarda (oko 1140.-1217.), koji ima u Vranjicu svoj kaštel, za pomoć, što on i čini. Zbog toga mu se Mlečani osvećuju tako da su mu uništili kaštel u Vranjicu. Nema podataka što se dogodilo nakon ovog uništenja nadbiskupskog kaštela. Možda je opet bio obnovljen i uništen tijekom provale Tatara 1242. godine.

M. Kolunić Rota, Detalj s Vranjicom oko 1570.godine

Tijekom sukoba između ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda I. (1368.-1437.) i bosanskog kralja Tvrtka (1338.-1391.) za Split, 1389. godine u Vranjicu se nalazi kula koju je podigla splitska komuna, a na čiji položaj nas može upućivati toponim Trcela (tal. *Toricella*, mala kula). Ovaj toponim je na kraju poluotoka s lijeve strane, prije spoja s otočićem.

Najburnije razdoblje u povijesti Vranjica nastupa tijekom mletačko-turskih ratova (16.-17. stoljeća) kada je Vranjic, zajedno s okolicom, proživljavao vrlo teške trenutke. Odlučujući trenutak za Vranjic se dogodio nakon osmanskog osvajanja Klisa 1537. godine, koji je tada poharan, dok je stanovništvo pobjeglo u u Split i na otoke Čiovo i Šoltu. Iz 1553. godine je sačuvan podatak o obnovi utvrde kao i o velikoj i prostranoj luci u koju se mogu skloniti veliki brodovi, odnosno koja može zaštititi veću flotu. Krajem 16. stoljeća Vranjic je ponovo stradao.

Presudni trenutak zbio se 1648. godine kada su Mlečani predvođeni Leonardom Foscolom osvojili Klis. Vranjic je tada napušteno mjesto te Foscolo odlučuje naseliti novo stanovništvo iz Petrova polja kod Drniša. Novo stanovništvo je uza sve poteškoće došlo u Vranjic 1650. godine i to su preci današnjih Vranjičana. Obitelji koje su se naselile u Vranjic su slijedeće: Baković, Baričević, Barišić, Batina, Bilić, Boban, Bogetić, Bogić, Bratić, Bubić, Bučić, Budić, Bulić, Buljević, Burić, Cesarić, Ćosić, Dogančić, Drašković, Dražić, Galić, Golem, Grgić, Grubić, Grubišić, Hreljanović, Ivanišević, Ivić, Japerković (Japirković), Jelić, Jojić, Jurić, Kaciga, Kalaze, Katić, Kljaković, Kosorović, Lalić, Listeš, Lukić, Mandić, Marinić, Matijević, Matoković, Mihić (Mijić), Mikelić,

Milatović, Miličev, Mužić, Ninčević, Parać, Pletikosić, Podro, Poljak, Radobilja, Ragotić, Rašić, Sladović, Slipčević, Spaić (Spajić), Stanojević, Šilović, Šišić, Vrgoč, Vučić, Vukasović, Vukšić. Pojedine obitelji su odselile na područje Solina. Do danas u Vranjicu žive potomci većine navedenih obitelji.

Nakon Mletačko-turskih ratova nastupio je mir. Vranjičani se tada uglavnom bave poljodjelstvom i ribarstvom. Jedan od zanimljivijih događaja se zbio 1784. godine kada je izbila epidemija kuge u Splitu. Vranjičani su tada ustupili svoje kuće zdravim Splićanima koji su u Vranjic bili dovoženi brodovima te kada je epidemija prošla, vratili su se u Split. Zbog tog čina, u znak zahvalnosti Vranjičanima, upravitelj splitskog lazareta i providur za zdravstvo poklonili su vranjičkoj crkvi ikonu sv. Spiridona i srebrenu lampadu.

Nepoznati autor, Detalj osvajanja Klisa od Turaka s mletačkom flotom kod Vranjica, 1648. godina

Ribarstvom su se bavili pojedinci, a profesionalno članovi obitelji Grgić, Grubić, Jurić, Milišić, Ivić. Posjedovali su veće brodove kojima su mogli ići ribariti mnogo dalje od Vranjica. Neki su i razvili nove oblike ribarskih mreža specijalizirane za pojedine vrste riba. Osim ribarstva, u Vranjicu su postojali i brodograditelji koji su gradili male i velike brodove. Nakon Drugog svjetskog rata u Vranjicu je djelovalo malo brodogradilište u kojem se gradilo i popravljalo brodove. Također, u Vranjicu je uvijek bio veći broj pomoraca koji su plovili kako po Jadranu, tako i po svjetskim morima i oceanima. U Vranjicu djeluje Udruga pomoraca Vranjic "Ruža vjetrova".

Zbog svog položaja i pitoresknog izgleda, Vranjic biva čest motiv umjetnika, prvenstveno slikara, kasnije i fotografa, a pojavljuje se i u književnim djelima. Krajem 19. stoljeća i posebno između dva svjetska rata, bio je izletište Splićana i stranaca koji su dolazili u gostionice na riblje specijalitete i školjke.

Vranjičani su također poznati po svome lijepom pjevanju. Više od sto godina u crkvi djeluje Muški crkveni pjevački zbor. Osim njega, djelovalo je više vokalnih te vokalno instrumentalnih sastava od kojih je muška klapa Oktet DC ostavila najviše traga. Osnovana je 1965. godine te je djelovala sve do 1995. godine. Bila je jedna od najstarijih klapa u Dalmaciji, a dugogodišnji voditelj je bio Ljubo Stipišić Delmata (1938.-2011.), melograf, skladatelj, dirigent i aranžer. Dobitnici su brojnih nagrada, osobito na Omiškom festivalu klapa, a najpoznatija skladba koju su prouzveli je *Dalmatino povišću pritrujena*. U najnovije vrijeme osnovan je dječji zbor Mendulice koji djeluje pod okriljem Udruga „Don Frane Bulić“ Vranjic.

Kulturni centar „Don Frane Bulić“

Cementna industrija

U drugoj polovici 19. stoljeća pronađen je lapor – sirovina za proizvodnju cementa. Ta sirovina se iskapa i ukrcava u brodove koji je izvoze u Italiju. To će biti presudni trenutak ne samo za Vranjic, već za cijeli Kaštelanski zaljev i širu okolicu. Početkom 20. stoljeća se otvaraju dvije tvornice cementa u Solinu. U Vranjicu se tada otvara veliki rudokop na području gdje su danas igrališta vranjičkog nogometnog kluba Omladinac. Na kopnenom dijelu Vranjica se grade skladišta cementa i pristanište za ukrcaj brodova jedne solinske tvornice cementa. Na tom mjestu će se 1921. godine osnovati tvornica cementno-azbestnih proizvoda Salanit. Otvaranjem tvornica Vranjičani sve više postaju radnici, a sve manje poljoprivrednici i ribari. Širenjem industrije, Vranjičani ostaju bez svojih poljoprivrednih površina. Korištenje azbesta u proizvodnji ostavlja teške posljedice kako na radnike, tako i na članove njihovih obitelji, zbog teških malignih oboljenja. Tvornica je zatvorena i sanirana početkom 21. stoljeća, ali posljedice se osjećaju sve do danas.

Nakon Drugog svjetskog rata na prostoru Kaštelanskog zaljeva događa se ekspanzija industrije te do tada zaljev bogat ribom i školjkama biva devastiran i postaje jedna od najvećih crnih ekoloških točaka na Mediteranu. Vranjic su tada teško ugrožavala industrijska postrojenja kojima je bio okružen sa svih strana. Tada je postojala čak i ideja o iseljenju stanovništva te pretvaranju mjesta u industrijski kompleks. Vranjic je unatoč svemu preživio nebrojene ekološke katastrofe te mu se gašenjem glavnine industrijske proizvodnje, kao i izgradnjom sustava odvodnje otpadnih voda "Eko Kaštelanski zaljev" vraća njegova ljepota. Danas o kulturnoj baštini, ekologiji i športu skrbi nekoliko različitih udruga građana Vranjica.

Utovar cementa u brod

Župna crkva sv. Martina

Mjestom dominira župna crkva sv. Martina. Crkva se prvi put spominje 950. godine. Tijekom stoljeća bila je rušena, obnavljana i dograđivana. Pretposljednja dogradnja tj. proširenje, dogodila se 1729. godine, o čemu svjedoči ploča iznad glavnog ulaza, a posljednja početkom 20. stoljeća kada je crkva dobila sadašnji izgled. Ima oblik jednobrodne longitudinalne građevine orijentacije istok-zapad. Iza glavnog oltara se nalazi kamena trifora, dok je na zapadu rozeta. Iznad pročelja je zvonik na preslici s jednim malim zvonom, a uz crkvu je 1930. godine sagrađen veliki zvonik sa satom i tri zvona.

Biskupske vizitacije svjedoče kako je crkva uvijek bila bogato darivana liturgijskim ruhom i posuđem. U crkvi se nalazi šest oltara: dva najstarija su barokni drveni oltari Sv. Križa i Gospe od zdravlja, zatim slijede oltari sv. Martina, Duša od čistilišta, oltar prema puku i naposljetku glavni oltar. Od umjetničkih djela u crkvi se nalaze slike: Poklonstvo pastira (18. stoljeće) nepoznatog autora, slike 14 postaja križnog puta iz 1846. godine autora Ferdinanda Candelle. Unutrašnjošću dominiraju freske koje je naslikao hrvatski slikar Jozo Kljaković (1889.-1969.) 1928. godine. Predložak za likove apostola i anđela su mu bili sami Vranjičani. U prezbiteriju, iza glavnog oltara se nalazi Presveto Trojstvo te Čudotvorni ribolov s Vranjicom u pozadini s jedne i Posljednja večere (na kojoj je i Kljakovićev autoportret u liku jednog od apostola) s druge strane.

J. Kljaković, V. Parać, Sv. Martin dijeli plašt s prosjakom, župna crkva sv. Martina

U brodu se nalaze likovi apostola sv. Petra i Pavla, sv. Ćirila i Metoda (slavenskih apostola), tetramorfa (četiri simbola evanđelista: anđeo ili krilati čovjek – sv. Matej, krilati lav – sv. Marko, krilati vol – sv. Luka, orao – sv. Ivan), zatim salonitanskih mučenika Sv. Dujma, Staša i Asterija, sv. Kaje (papa rodom iz Salone), Sv. Venancija i sv. Jeronima. Na stropu je slika poznate scene iz života sv. Martina biskupa – trenutak kada Martin mačem otkida polovicu svog časničkog ogrtača kako bi se promrzli prosjak mogao ogrnuti. Naslikao ju je Vjekoslav Parać (1904.-1986.) - slikar rodom iz Solina, prema skici J. Kljakovića, inkorporiravši u nju crkvu sv. Martina. V. Parać je naslikao i sliku Gospe od anđela na oltaru Duša od čistilišta, kao i anđele koji muziciraju na korskoj ogradi. Iznad bočnog ulaza nalazi se freska Isus pada pod križem, amaterski rad Vranjičanina Marina Bilića.

Na koru su 1990. godine postavljene dvomanualne orgulje - rad slovenskog majstora orguljara Antona Jenka.

U crkvi i oko nje pokapalo se mrtve sve do 1900. godine, kada je sagrađeno groblje sv. Ćirila i Metoda koje je postojalo do 1981. godine. Zbog planiranog širenja tvornice azbestno-cementnih proizvoda, groblje je premješteno na splitsko groblje Lovrinac, gdje je tada formirano zasebno grobno polje nazvano Vranjičko groblje.

U dvorištu crkve se nalaze dva antička reupotrijebljena sarkofaga i jedan novovjekovni i još nekoliko arheoloških ulomaka. Od spomenika podignute su biste dvojici zaslužnih Vranjičana - don Frane Bulića, rad velikog hrvatskog kipara Ivana Meštrovića (1883.-1962.) i msgr. Ante Jurića, rad kipara Radoslava Duhovića (1929.-2020.) te postavljena spomen ploča dvojici vranjičkih župnika, žrtvama komunističkih progona nakon Drugog svjetskog rata - don Anti Braškiću (1891.-1948.) i don Radovanu Jerkoviću (1900.-1950.).

U župi je tijekom povijesti djelovalo nekoliko bratovština – udruženja, čija je svrha bila međusobno pomaganje i briga oko oltara svoga patrona u crkvi. Danas jedino djeluje Bratovština Presvetog Oltarskog Sakramenta.

J. Kljaković, Posljednja večera, freska u župnoj crkvi sv. Martina

Na ulazu u Vranjic, s desne strane podignuta je 2002. godine kapelica posvećena Gospi naše slobode. Autor joj je akademski kipar Marko Gugić koji je izradio i Gospin reljef. Prije ove kapelice, postojala je starija koja je uklonjena 1950-ih godina zbog proširenja ceste, a nalazila se na suprotnoj strani.

Kapelica Gospe naše Slobode

Muški crkveni zbor sv. Martina

U crkvi djeluju dva zbora: muški crkveni zbor i dječji crkveni zbor. Muški zbor ima stoljetnu tradiciju. U župskom arhivu se čuva dokument koji sadrži popis pjevača iz 1894. godine, a i iz drugih dokumenata je vidljivo da se njegovalo crkveno-pučko pjevanje. O dugoj tradiciji crkvenog-pučkog pjevanja govori bogatstvo liturgijskih napjeva kroz čitavu crkvenu godinu, a posebno tijekom korizme i obredâ Velikog tjedna. Zbor je pjevao na mnogim velikim crkvenim slavljinama u Splitu i Solinu te diljem Republike Hrvatske, kao i Europe. Dobitnik je mnogih priznanja, a 1996. godine je dobio *Nagradu grada Solina*.

Stopa sv. Martina

Ispred župne crkve je 4. srpnja 2013. godine otkrivena stopa sv. Martina koju postavlja Europska mreža kulturnih centara sv. Martin i Kulturni centar sv. Martin - Hrvatska u suradnji sa Splitsko-dalmatinskom županijom, Gradom Solinom, Turističkom zajednicom grada Solina, župom sv. Martina biskupa iz Vranjica, Bratovštinom Presvetog Oltarskog Sakramenta i Institutom za etnologiju i folkloristiku iz Zagreba u okviru Europskoga kulturnog itinerara sv. Martin iz Toursa, Europljanin, simbol dijeljenja, zajednička vrijednost koji je ocijenjen Kulturnim itinerarom Vijeća Europe.

Stopa sv. Martina, rad akademskog kipara Michela Audiarda, postavlja se u mjestima gdje se štuje sv. Martin, te se sva ta mjesta diljem Europe simbolično povezuju.

Don Ivan Dražić (1655.-1739.) bio je svećenik i pjesnik. Objavio je hagiografski epilij *Proslavljenje sv. Dujma, prvoga arhibiskupa solinskoga, branitelja Spljeta grada i svojih država, sve hrvatske zemlje poglavice i religiozni spjev Ljepos(t) duše*.

Don Frane Bulić (1846.-1934.) je najpoznatiji Vranjičanin u povijesti. Bio je svećenik, arheolog, klasični filolog, epigrafičar, povjesničar, konzervator i političar. Nestor je hrvatske arheologije i najpoznatiji arheolog u Republici Hrvatskoj, a i šire. Postigao je odlične rezultate na području klasične (brojni nalazi u Saloni, ali i u drugim krajevima Dalmacije), starokršćanske (bazilike u Saloni i sveti salonitanski mučenici) i srednjovjekovne arheologije (natpis kneza Trpimira i sarkofag hrvatske kraljice Jelene). Zbog velikih otkrića vezanih za svete Salonitanske mučenike, njegovim je zalaganjem u Splitu i Solinu 1894. godine održan Prvi međunarodni kongres starokršćanskih arheologa. Bio je dugogodišnji ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu, najstarijeg muzeja u Republici Hrvatskoj i u jugoistočnoj Europi (osnovan 1820. godine), ravnatelj splitske Klasične gimnazije u Splitu te konzervator za Dalmaciju. Autor je brojnih knjiga i članaka arheološko povijesne tematike.

I.Meštrović, don Frane Bulić / R.Duhović, msgr. Ante Jurić

Rodna kuća don Frane Bulića

Don Luka Jelić (1864.-1922.) bio je svećenik, crkveni povjesničar, arheolog i crkveni pravnik. Najviše je radio u Zadru i Ninu. Objavio je sljedeća djela: *Vodja po Spljetu i Solinu* (suautori F. Bulić i S. Rutar), *Dvorska kapela sv. Križa u Ninu*. Hrvatski spomenici ninskoga područja iz dobe hrvatskih narodnih vladara, *Zavjetna spomenslika slavenskih apostola i srodni njoj spomenici*. Sbornik jugoslavenskih umjetnih spomenika, *Die römische Stadt Doclea in Montenegro* (suautori Ć. M. Iveković i P. Sticotti). *Schriften der Balkankommission. Antiquarische Abteilung* i mnogo drugih članaka.

Stjepan Bulić (1865.-1937.) bio je agronom i profesor. Posebno se istakao u proučavanju vinove loze i masline o kojima je napisao dva kapitalna djela: *Dalmatinska ampelografija* i *Građa za dalmatinsku elajografiju*.

Ivan Bulić (1869.-1950.) bio je pravnik i publicist. Objavio je brojne članke u raznim časopisima, a od većih djela: *Zašto su fratri građanski mrtvi?*, *Jugoslavija i Italija. Nekoliko usporednih podataka o gospodarskim i socijalnim prilikama*, *Svečana promocija za počasnog doktora filozofije Zagrebačkog sveučilišta Monsignora Frana Bulića dneva 3. decembra 1921.*, *Pabirci po Marulićevoj oporuci* (u djelu: Prigodom otkrića Marulićeva spomenika dne 26. srpnja 1925.), *Tisuću osamstoosamdeset i druge – tisućudevetšotrideset i druge*. Pedesetgodišnjica vraćanja splitske općine u hrvatske ruke, *Tražimo izlaz iz privredne krize*, *Kućna zadruga podloga porodične i privredne organizacije u južnih Slovena*, *Uspomene sa splitske gimnazije (1880-1888)*.

Eduard Grgić (1863.-1954.) je bio gospodarstvenik i političar. Kao aktivni sudionik političkog i gospodarskog života Splita, bio je predsjednik splitske općine, član uprave hrvatskih nacionalnih društava u Splitu, zatim potpredsjednik i predsjednik Trgovačko-obrtničke komore, prvi potpredsjednik i predsjednik ravnateljstva Jadranske plovidbe na Sušaku. Trideset je godina bio predsjednik Prve pučke dalmatinske banke u Splitu. Jedan je od osnivača parobrodarske tvrtke *Dalmatia* u Zadru i *Dioničkog društva Cement Portland Split*.

Ivan Grgić (1898.-1961.) bio je pravnik i povjesničar. Nakon umirovljenja s mjesta sudca Vrhovnog suda i zastupnika u Saveznoj narodnoj skupštini počeo se baviti znanstvenim i kulturno-socijalnim radom. Obradio je povijesno-pravne teme iz mletačke Dalmacije te je tako objavio knjižicu *Prva agrarna operacija na mletačkoj "novoj stečevini" u Dalmaciji*.

Marinko Benzon (1920.-1978.) je bio akademski slikar. Autor je spomenika poginulim Vranjičanima u Drugom svjetskom ratu u tehnici mozaika podignut u Vranjicu. Osim figuralnog prikaza, sa svake strane se navode imena poginulih, a u sredini stihovi pjesnika Jure Franičevića Pločara (1918.-1994.).

Stjepan Benzon (1921.-1990.) bio je pjesnik i književnik. Objavio je zbirke pjesama: *Srce i sjenica*, *Osunčane livade*, *Nepoznati znanac*, *Lirika*, *Na veseloj gori*, *Svibanj ili koliba ljubavi*, *Čakavska elegija*, *Kako san voli tebe i grad*, *Različito vino (Un vino diverso)*. Osim poezije pisao je igrokaze za djecu, kao i pjesme popularne glazbe od kojih su neke postigle velike uspjehe: *Bodulska balada*, *Marjane, naš Marjane*, *Moja Ane broji dane* itd.

Msgr. Ante Jurić (1922.-2012.) bio je splitsko-makarski nadbiskup i metropolit. Upravljao je splitsko-makarskom nadbiskupijom u razdoblju od 1988. do 2000. godine. Najveći događaj tijekom tog razdoblja je bio posjet sv. Ivana Pavla II. Splitu i Solinu 4. listopada 1998. godine.

Andro Mikelić (1956.-2020.) bio je matematičar. Nakon studija je radio na institutu Ruđer Bošković, a kasnije je prešao na Sveučilište Claude Bernard Lyon 1 u Francuskoj. Za svoj doprinos na području matematike dobio je brojna priznanja. Bio je dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Televizijska serija Naše Malo misto

Kulturna televizijska serija Naše malo misto snimana je od 1969. do 1971. godine. Scenarij je napisao dalmatinski novinar i književnik Miljenko Smoje (1923.-1995.), a redatelj je bio Daniel Marušić (1931.-2009.). Jedno od mjesta gdje je snimana je upravo Vranjic. Radnja serije se zbiva u razdoblju od 1936. do 1960-ih godina i prati zgone i nezgone dotura Luigija i njegove nevjenčane supruge Bepine zajedno s ostalim likovima: Roka Prča, Anđe Vljajine, Načelnika, Poščera, Brice i Postolara. Ova serija je proslavila brojne hrvatske glumce: Karlo Bulić (dotur Luigi), Asja Kisić (Bepina), Boris Dvornik (Roko Prč), Zdravka Krstulović (Anđa Vljajina), Mirko Vojković (poščer Andrija Bombišta), Vladimir Medar (Načelnik), Miše Martinović (Brico Dubrovčanin, kasnije Prisdinik), Antun Nalis (Postolar Fločun, kasnije Sekretar), Ivica Vidović (Servantes), Emil Kutijaro (Galileo), Mato Ergović (Domeniko), Stjepan Štefi Pisek (Paron Antonjo Čimavica), Petar Jelaska (Stipe Parola), Ivo Marjanović (župnik don Karmelo), a neke od izreka likova se i danas koriste kroz razgovore.

Nekadašnja gostionica u kojoj je snimana TV serija

Kuća u kojoj je za potrebe TV serije bila brijanačnica

U Vranjicu su snimani kadrovi kuće dotura Luigija i njegove Bepine, brijanačnice i gostionice gdje dotur Luigi igra omiljenu igru, balote (boćanje), a u kojoj kao konobar radi Roko Prč. Osim ovih, snimljeno je još nekoliko manjih scena koje se pojavljuju tijekom epizoda.

Snimljeno je 13 epizoda i jedan specijal. Osim same serije, kulturna je i uvodna špica Naše malo misto, skladatelja Pere Gotovca (1927.-2017.), u izvedbi Borisa Dvornika. Koliko je serija bila popularna govore podaci da su tijekom njezinog emitiranja na televiziji ulice bile puste.

Zbog popularnosti serije, M. Smoje je preradio scenarij u formu romana te ga je objavio pod naslovom *Kronika o našem malom mistu*.

Naše malo mesto

- 1 Arkadeo Rafael
- 2 Kulturni centar "Don Frane Bulić"
- 3 Župna crkva sv. Martina
- 4 Dvorište Župne crkve Sv. Martina – Stopa Sv. Martina spomenici don Frani Buliću, msgr. Anti Juriću i dvojici vranjičkih župnika mučenika
- 5 Spomenik poginulim Vranjičanima u 2. svj. ratu
- 6 Javna česma
- 7 Rodna kuća don Luke Jelića
- 8 Rodna kuća don Frane Bulića
- 9 „Naše malo mesto“ / TV show – kuća dotura Luigija i Bepine - pružun
- 10 „Naše malo mesto“ / TV show – gostionica i zog za balote
- 11 „Naše malo mesto“ / TV show – brijachnica

Naše malo mesto

- 1 Arkadeo Rafael
- 2 Kulturni centar "Don Frane Bulić"
- 3 Župna crkva sv. Martina
- 4 Dvorište Župne crkve Sv. Martina – Stopa Sv. Martina spomenici don Frani Buliću, msgr. Anti Juriću i dvojici vranjičkih župnika mučenika
- 5 Spomenik poginulim Vranjičanima u 2. svj. ratu
- 6 Javna česma
- 7 Rodna kuća don Luke Jelića
- 8 Rodna kuća don Frane Bulića
- 9 „Naše malo mesto“ / TV show – kuća dotura Luigija i Bepine - pružun
- 10 „Naše malo mesto“ / TV show – gostionica i zog za balote
- 11 „Naše malo mesto“ / TV show – brijačnica